

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

יתרו תשע"ה

פרשת שבוע

מה ענין שמיטה אצל הר סיני?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

המאורע החשוב ביותר הנזכר בפרשתנו, יתכן שהוא גם החשוב ביותר בתולדות עמנו, הוא מעמד הר סיני. במעמד זה קיבל עם ישראל בפרט והעולם בכלל את עשרת הדיברות.

חז"ל טבעו את מטבע הלשון: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני?"

(ספרא בהר פרשה א, עיינו גם ברש"י שם).

ננסה לענות על שאלתם ונציע כי כל הנושאים המופיעים בעשרת הדיברות, כלולים גם במצוות השמיטה - במצוות הקשורות לשנת השבע.

הדיבר הראשון הוא: "אֲנֹכִי יְקַנְךָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים" (שמות כ'). המצוה לשמוט את הקרקעות מזכירה לכולנו את יסוד האמונה בקב"ה, שהוא ורק הוא "קנה הכל". הוא הבורא ואנחנו הנבראים, קיבלנו את חיינו הזמניים כבני חורין ממנו.

הדיבר השני הוא: "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי". האיסור לסגוד לאל אחר, מעמיד את האמונה בקב"ה וההליכה בדרכיו, במקום הראשון מבחינת סדר העדיפויות של המאמין. דיבר זה מנוסח במילים אחרות בסוף הפרשה: "לֹא תַעֲשֶׂוּן אִתִּי אֱלֹהִים כֶּסֶף וְאֵלֹהִים זָהָב לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם" (שם). משמעותו של איסור זה היא לא רק שלא לעשות פסילים ממתכות יקרות, אלא גם שלא לסגוד לזהב ולכסף. שלא נקדיש את חיינו לרדיפה אחרי ממון. אין כמו שנת השבע לסמל עקרון חשוב זה הן בשמיטת הקרקעות והן בשמיטת הכספים.

הדיבר השלישי הוא: "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְקַנְךָ אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא". החיוב לשמור על קדושת השם והאיסור לפגע בכבוד הקב"ה, בודאי בולטים, בשנה בה אנו אוכלים משלחן גבוה ושומרים על קדושת פירות וירקות השביעית.

הדיבר הרביעי קשור בטבורו לשנה השביעית: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד...". שהרי שנת השבע בשנים מקבילה ליום השביעי בימים. גם הנימוק: "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְקַנְךָ אֱלֹהִים וְאֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" הוא העומד כיסוד מצוות השמיטה.

הדיבר החמישי קשור גם הוא לשנת השבע לא רק בגלל הקשר לאדמה: "כִּפְדֹת אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְקַנְךָ אֱלֹהֶיךָ נְתַן לְךָ". החיוב היסודי של הכרת הטוב הוא הבסיס לשתי מצוות בסיסיות אלה.

הדיברים השישי והשביעי: "לֹא תִרְצָח"; "לֹא תִנְאָף"; עוסקים בקדושת החיים וקדושת התא המשפחתי. מצוות השמיטה שעוסקת בקדושת המקום וקדושת הזמן משלימה את התמונה של חיים בקדושה מכל ההיבטים.

הדיברים השמיני והתשיעי: "לֹא תִגְנוֹב"; "לֹא תַעֲנֶה בְרַעְיֶךָ עַד שִׁקֵּר", עוסקים בזוהירות בה יש לנקוט ביחס לרכושו של השני. אין כמו מצוות השביעית להזכיר עקרון זה. מי שמפקיר את מה ששייך לו לטובת האחרים בוודאי שלא יחטא בנטילת רכוש של האחר או בעזרה למעשה מושחתת לגזל באמצעות עדות שקר.

הדיבר העשירי: "לֹא תִחַמְדּוּ", דורש מן המאמין לא רק להימנע משליחת יד אל רכושו של האחר אלא אף לכופ את מחשבותיו לעיקרון זה. שנת השבע שמאפשרת עצירה במירוץ החיים ולקחת פסק זמן רוחני יכולה לסייע רבות להשגת דרגה רוחנית גבוהה זו.

הבה נתפלל כי נזכה בשנת השבע, לטפס למרומי הר סיני מבחינה רוחנית ולהגיע לפסגה,

כפי שעשרת הדיברות מכוונות אותנו.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט
---	---	--	--	---

לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי

ספק ספיקא שאינו מתהפך

הרב דניאל סגרון

הגמרא בכתובות (ט' ע"א) אומרת שאדם הנושא אישה והתברר לו שהיא איננה בתולה כפי שחשב, הוא נאמן לאוסרה עליו. אביי מביא לכך סיוע: "אף אן נמי תנינא בתולה נישאת ליום הרביעי, ליום רביעי אין ליום חמישי לא. מאי טעמא משום איקרורי דעתא. ולמאי? אי למיתב לה כתובה ניתב לה".

ודייקו **התוספות** (ד"ה אי) שאם הבעל היה בא לבית דין היה נאמן להפסיד את אשתו הטרייה מכתובתה. ולפיכך הקשו התוספות: "וקשה - דאמאי מפסידה מכתובתה והא הוה ספק ספיקא, ספק אי הוא בקי בפתח פתוח אם לאו, ואם תמצי לומר פתח פתוח הוה ספק באונס ספק ברצון דאפילו אשת כהן באונס לא מפסדא כתובתה".

תוספות תירצו תירוץ מסוים, אך **התוספות ישנים** על הדף תירץ תירוץ אחר, יסודי: "דחכא לא חשיב ספק ספיקא דאין יכולן להתהפך ולומר ברישא ספק באונס ספק ברצון ואם תמצי לומר ברצון ספק וכו' ולהכי לא חשיב אלא חדא ספיקא".

כלומר התוספות ישנים מחדש כלל חשוב בדין ספק ספיקא - רק כאשר אפשר להתחיל את הספק משני הצדדים, כלומר משני הספיקות, אז הספק ספיקא מועיל לפי ההלכה.

כלל זה נתון במחלוקת ראשונים ואחרונים גדולה, אך חיבור מעניין המשליך על פסק ההלכה הציע רבי יונתן אייבשיץ בספרו כרתי ופלתי.

כתב **הרמב"ם** (הלכות טומאת מת פרק ט' הי"ב): "דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים".

אך **הרשב"א** (תורת הבית הארוך בית רביעי שער ראשון) חלק על הרמב"ם וכתב שהספקות אסורים מן התורה: "ומסתברא לי דכשאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא, דספיקא דאורייתא כודאי מן התורה. אבל ראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן הוא שהחמירו בספיקו. והביא ראיה לדבריו מדאמרין בקידושין פ' עשרה יוחסין... התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא. אלמא לא אסרה תורה אלא האסורין הוודאין הספק האיסורין לא. ואין דבריו מחוורין אצלי, דאדרבא דוק מינה דבעלמא ספיקא דאורייתא כודאי... ואולי סבר הרב ז"ל דגלי קרא בממזר ספיקו מותר וגמרינן מיניה לכל התורה. ואינו מחוור...".

וכתבו האחרונים שממחלוקת זו נובעים גם טעמים שונים לדין ספק ספיקא - בטעם דברי הגמרא בסוגיא שלנו (כתובות ט' ע"א) שספק ספיקא מותר גם באיסורי תורה, כתב **הרשב"א בתשובה** (ח"א סימן ת"א) "דהא ספק ספקא עדיין כרוב. ואפשר דאלימ התרו יותר מרוב". אך כתב **הפני יהושע** (כתובות דף ט' ע"א) שהרשב"א לשיטתו, אך לדעת הרמב"ם, שכל הספיקות מותרים מן התורה, ניתן לומר הסבר אחר מדוע ספק ספיקא מותר: "...לשיטת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן וסייעתם דהא דקיי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן א"כ איכא למימר דנהי דאמרין ספק ספיקא לקולא היינו משום דהו"ל ספיקא דרבנן דמדאורייתא בחד ספיקא נמי שריא וא"כ הספק השני הוי ספיקא דרבנן דלקולא".

אם כן נמצא, שלדעת הרמב"ם כל הספיקות מותרים מן התורה ולכן ספק ספיקא מותר אפילו לכתחילה כי הספק השני הוא כבר ספק בדרבנן.

ולפי זה כותב **הכרתי ופלתי** (יו"ד סימן ק"י) שדין ספק ספיקא מתהפך תלוי גם הוא במחלוקת הרמב"ם והרשב"א. כלומר, שרק לרשב"א שספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה צריך שהספק ספיקא יתהפך, אך לפי הרמב"ם שהוא מדרבנן "לפי"ז בספק אחד כבר יצאנו מאיסור תורה וכשיש עוד ספק הו"ל ספקא דרבנן ולקולא ומה לי אם הוא מתהפך או אינו מתהפך".

וכך העלה **הרב עובדיה יוסף זצ"ל** בכמה מקומות, שלהלכה אין צריך שהספק ספיקא יוכל להתהפך מכיוון שאנו פוסקים כדעת הרמב"ם שכל הספיקות מותרים מן התורה: "כבר פשטה ההוראה כדברי הפרי חדש שאין צריך ספק ספיקא מתהפך" (בי"א ח"ו אה"ע סימן ו'). "רוב גדולי האחרונים הסכימו שאין צריך ספק ספיקא המתהפך" (ח"י אה"ע כ"א).

השמיטה יצרה לך דילמות ערכיות? התלבטויות?
מטרידה אותך תהיה על מהותה של השמיטה?
רוצה לדעת כיצד לנהוג בשנת השמיטה?
שמיטה ותוצרת הארץ?
נתקלת בשאלה בלימוד?
shmita@eretzhemdah.org

שיעור מס' 1
שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?
השאלה אם השמיטה נהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

חמדת החינוך

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאחר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

תתחדש!

קורה לפעמים שאדם לא זוכר דברים שקרו לו בעבר הרחוק. אבל כשמדובר באירועים טריים שהתרחשו ממש לא מזמן, יהיה זה מוזר מאוד להתכחש ולהתעלם מהם כאילו מעולם לא היו. אך זה בדיוק מה שקרה עם פרעה הרשע. לא חלף שבוע מאז האסון הנורא שהתרגש על מצרים. מכת בכורות. "אין בית אשר אין שם מתי". הארץ מדממת, מרוסקת ושבורה, והעם המצרי מלקק את פצעיו ובוכה על מר גורלו. שנה ארוכה של עשר מכות נוראיות הגיעה לשיאה "כי אמרו כולנו מתיים", והייאוש, החידלון והכאב ניבטים מכל עבר. אך בניגוד גמור לכל זה, משהו מוזר ומפתיע מתרחש בארמון המלוכה. מי שעומד בקודוד הפירמידה, ובעקשנותו נושא באחריות לחורבן ארצו, שואל שאלה עצומה שאינו מצליח למצוא עליה כל תשובה. "מה זאת עשינו כי שילחנו את ישראל מעובדנו?!". לו הסיפור היה מתחיל מהפסוק הזה היינו יכולים לדמיין לעצמנו מלך כביר ורוב אונים היושב לבטח על כיסאו וחולש על אימפריה אדירה' ובאמת מתפלא מה פשר השטות הזו שהסכימו לשלח ככה סתם את עבדיהם היהודיים לחירות. ולא זו בלבד אלא שהוא לא מצליח למצוא שום הסבר מניח את הדעת לעניין עד שמגיע למסקנה שזו אכן היתה טעות מיותרת, וממילא המסקנה ההגיונית והברורה - "ויאסור את רכבו... וירדוף אחריהם". ומלך מצרים חדור בביטחון כה מוחלט בהצלחתו - "ארדוף, אשיג, אחלק שלל" - עד שכבר מדמיין את תהילת הניצחון וחלוקת השלל. לא אולי, לא כנראה. 'אנחנו הולכים בוודאות לחסל אותם' - "תמלאמו נפשי אריק חרבי תורי שמו ידי". והקורא הישר עומד ומשתומם - **הניצד!**! הרי רק לפני כמה ימים רצת באמצע הלילה להתחנן על נפשך שייצאו ממצרים, שלא יישארו עוד אפילו רגע אחד, ופתאום מהפך שכזה... איך זה ייתכן?!

הכוח של שער החמישים

כשאנחנו לומדים תורה אנחנו רגילים להתבונן על אבותינו הצדיקים וללמוד ממעשיהם. אבל מבט עמוק יותר עשוי לגלות אוצרות מופלאים שטמונים דווקא אצל גדולי הרשעים.

עם ישראל היה שרוי במצרים במטי' שערי טומאה. אך היה עוד שער אחד אחרון. העמוק והעוצמתי מכולם, שנשא אותו פרעה הרשע. והוא כולל בתוכו כוח גדול ורב עוצמה של **יכולת ההתחדשות**. להיות מסוגל להתחיל מהתחלה מבלי להתפעל ולהיחלש מן העבר. לא משנה מה היה עד כה, כמה נכשלתי, הסתבכתי, נתקעתי - מעכשיו הכול יכול להיות אחרת! היכולת המופלאה לאסוף ברגע אחד את השברים, ולהתחזק בביטחון מלא שעכשיו הכול יהיה שונה. הניצחון הסופי הוא דבר שאינו מוטל בספק אף לא לרגע אחד.

חכמי המוסר והחסידות מסבירים שתכליתה של קריעת ים סוף והמפגש המחודש עם פרעה אחרי שהיה נדמה שהוכה סופית, היה כדי לאפשר לעם ישראל **לקחת מאיתו את הנשק האדיר של יכולת ההתחדשות**. "מאויבי תחכמני" (תהילים קיט, צח). זו היתה התכלית והסיום של יציאת מצרים ומה שפגשו בפרעה באותו מעמד - "כאשר ראיתם את מצרים" - הרי זה בשביל ש"לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם". שניקה ונסגל לעצמנו את הכוח הזה, שמתאים עד מאוד לעם ישראל שנקראו "ראשית תבואתו" (ירמיה ב, ג) - להיות מסוגל להתחיל מבראשית עם אמונה גדולה, נחישות ותקווה, ללא שום התפעלות וחולשה ממה שהיה.

כמה פעמים ביום אחד

וכך היה מספר רבי נתן מברסלב על רבו, רבי נחמן: "והיה רגיל להתחיל בכל פעם מחדש. דהיינו כשנפל ממדרגתו לפעמים לא היה מייאש עצמו בשביל זה, רק אמר שיתחיל מחדש כאילו לא התחיל עדיין כלל לכונו בעבודתו יתברך, רק עתה הוא מתחיל מחדש. וכן בכל פעם ופעם תמיד היה רגיל להתחיל מחדש. והיה לו כמה התחלות ביום אחד, שגם ביום אחד לפעמים נפל מעבודתו, והיה מתחיל מחדש, וכן כמה פעמים ביום אחד..." (שבחי הר"ן ו').

(על פי "שיחות התחזקות")

Montreal, Canada

מונטריאול, קנדה

אייר תשנ"ט

הטלת איסור על הבאת מוצרים המכילים אגוזי-אדמה על כל ילדי בית-הספר בגלל ילד אלרגי

שאלה

משפחה בקהילתי פנתה אלי בשאלה הבאה:
בננו סובל מאלרגיה אקוטית לבוטנים ולתוצרתם. יש לו רגישות גבוהה במיוחד לאלרגיה זו. אם הוא אוכל או נוגע חלילה בבוטנים או תוצרתם, הוא זקוק לזריקה מיידית (אפיפן) ולהגיע לבית חולים תוך רבע שעה להמשך הטיפול. התגובה ללא הטיפול המידי עלול רח"ל להסתיים בפיקוח נפש ממש. ידוע לנו על מקרים אחרים שהסתיימו לא עלינו במוות.
בגלל זה אנו מבקשים מילדי בית הספר היהודי במונטריאול להמנע מלהביא בוטנים לבית הספר ואף לחייב את הורי שאר התלמידים לבל ישלחו בוטנים ותוצרתם עם ילדיהם לתחום בית הספר. אנו פונים בזה אל הרב בשאלה האם זה הוגן וצודק לתבוע מבית הספר והורי התלמידים את כל הנ"ל? אודה לכם על התייחסותכם ומתן חוות דעתכם ההלכתית.

תשובה

- א. אין לעשות מעשה¹ שיפגע במישרין² בחולה או בבעל רגישות רפואית.
- ב. אדם חולה או רגיש מבחינה רפואית איננו יכול לדרוש מן הסובבים אותו לשנות את אורח-חיייהם הרגיל והתקין כדי שלא ייפגע בעקיפין, ועל החולה מוטל להיזהר³.
- ג. חובה על הסובבים את החולה או הרגיש מבחינה רפואית לעשות כל מאמץ שלא ייגרם נזק על ידיהם, ולוא בעקיפין⁴. על כן אין לאסור באיסור כללי על הבאת אגוזי-אדמה לבית-הספר, ומאידך גיסא - מכיון שידוע⁵, שיש ילדים הרגישים לאגוזי-אדמה - חובה על המביאים לדאוג לכך שלא ייווצר מגע בין אגוזי-האדמה או שאריותיהם ולבין הילדים הרגישים. בחדר-האוכל יש להקצות מקום מיוחד לילדים רגישים ושם יהיה פיקוח מיוחד שימנע הכנסת כל מאכל שיכול לסכן את האוכלים שם.
בכיתות הנמוכות (לפי שיקול דעת הנהלת בית-הספר) יש לאסור הבאת אגוזי-אדמה⁶.

יש לנצל בעיה זו כדי לחנך להתחשבות בזולת ולכיבוד החריגים, ולהדגיש את חובת הזהירות מפגיעה בזולת, חובה המוטלת הן על התלמידים הן על ההנהלה⁷.

¹ מהא דרב יוסף בבבא בתרא (כג ע"א) שאף על פי שבמקרה זה הנזק נבע מהיותו חולה - מנע משכינו להזיקו. וכך הבין הריב"ש (סי' קצו, מובא ב"בית יוסף" חושן משפט סי' קנה סעי' מא), שמדובר בנזק, שפוגע רק בחולה, אבל אדם בריא לא היה יכול למחות כלל. וכך נפסק שם ברמ"א (סעיף טו). וכן כתב ב"אגרות משה" (ח"ו"מ ב סי' יח) שמדובר בנזק כזה שאין אנשים בריאים יכולים למחות נגד עשייתו, וכן כתב בספר "פתחי חושן" (דיני נזיקין פרק יג סעיף ג). ו"חזון איש" (ח"ו"מ ב"ב סי' יג סעיף יא) לא הבין כך בגמ' הנ"ל, אבל משמע שלמסקנה אינו חולק על הריב"ש.

² שגם בנזק הגוף רק אסור אם הוי "גירי דיליה", מהא דבי בר מריון (ב"ב כו ע"א), "כי הוה נפצי כיתנא הוה אזלא רקתא ומזקא אינשי": שם משמע שהאבק היה מזיק לאנשים עצמם ולא לנכסיהם, ואף על פי כן מדייקת הגמ' שם שצריך להיות "גירי דיליה". וגם במקרה של רב יוסף הנ"ל (דף כג ע"א) מדובר לפי רמב"ם בהל' שכנים (פרק יא הל' ה) בחולה שהעורבים מזיקים לו, ובכל זאת טרחו כל המפרשים להסביר שהנזק הוא מ"גירי דיליה".

³ עיין "חזון איש" (ח"ו"מ ב"ב סי' יג סעיף יא ד"ה נראה).
ויש להוסיף עוד שמדברי הראשונים על הסוגיה בעניין רב יוסף, משמע שהחולה יכול לעכב רק אם הנזק הוא כזה, שגם בריאים סובלים ממנו קצת, אבל אין מקפידים עליו. אבל נזק שאינו מפריע לבריא כלל, משמע שהחולה אינו יכול לעכב. עיין ברשב"א (כב ע"א ד"ה אמר) ור"ן (שם ד"ה אמר ליה) ובינימוקי יוסף" (דף יב בדפי הרי"ף) ובריטב"א (שם) שכולם כתבו ביחס לנזקי העורבים "שאין שאר בני אדם מקפידים עליו כל כך". משמע שזק שאין שאר בני אדם מקפידים עליו כלל, אין לאיסטניס זכות למחות בו. וגם בדוגמה של ריב"ש (מובא בהערה 1 למעלה) הרי זה נזק שמפריע לבני אדם. וכן משמע מן הרמב"ם (פרק יא מהל' שכנים הל' ה) שמדובר בנזק, שמיצר לכל בני האדם, אלא שלחולה הוא מפריע יותר, אבל נזק שאינו מפריע לבריא כלל, אין זכות לעכב. וצריך עיון גם בלשון הרשב"א (הנ"ל) "כל מי שנודע ומוחזק שאינו יכול לסבול נזק אחד ידוע מן הנזקים שהנפש קצה בהם, אין לו חזקה". וצריך הכרע. ויש להוסיף גם ש"חזון איש" הנ"ל כתב, שאם המזיק קדם לחולה, אי-אפשר למנוע את מעשיו.

⁴ שאם משאירים פירורים של אגוזי-אדמה, הרי זה כעשיית בור ברשות-הרבים שאסורה, והעושה כן עובר על עשה "השמר לך ושמור נפשך מאד" ועל לא-תעשה "לא תשים דמים בביתך" (דברים כד, ח), ראה רמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש פרק יא הל' ד) שהרי כאשר הנזק נגרם כתוצאה מריח, הרי זה כמו "זפת, סיד ומלח" שאסור להניחם קרוב לכותל חבירו (ב"ב יז ע"א) והוי "גירי דיליה", כמו שנפסק ברמב"ם (פ"ל מהל' שכנים הל' ב) ובשו"ע חושן משפט (סי' קנה סעיף ד) וכמו "ניפוץ כיתנא" (דף כ ע"א). וכאן אין צריך סיוע של הרוח ולכן לכולי עלמא הוי "גירי דיליה", ויחשב כנזק ישיר.

⁵ עיין בבא קמא (נב ע"א) שאם מכסים בור בכיסוי העומד לפני שוורים ולא לפני גמלים, ובא גמל ונפל לתוכו, אם גמלים לא שכיחי - אנוס הוא, ורק אם גמלים באים לפרקים, כי אז חייב. ולכן הוא הדין בנדון דידן, שאם ידוע, שבאזור יש ילד הסובל מן הרגישות הזאת - חייבים להיזהר בדבר, אבל אם לא ידוע כלל שיש ילד כזה בבית-הספר - אין צריכים לחשוש.

⁶ דהוי כ"שולח את הבעירה ביד חרש, שוטה או קטן" שחייב בדיני שמים (ב"ק נט ע"א).
⁷ האיסורים המנויים בהערה 4 חלים גם על הנהלת בית-הספר.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן